

Різноманітність ссавців.
Їх значення та охорона.

Урок – інтелектуальна гра

Підготувала:
учитель біології
НВК № 12 м. Рівного
Парфенюк В. А.

ТЕМА: Різноманітність ссавців. Їх значення та охорона

Мета: Розширити і поглибити знання про ссавців, їх різноманітність, пристосування до певних умов середовища шляхом використання інноваційних методів креативного розвитку учнів; продовжити виховання розуміння того, що природа прекрасна у всіх проявах, формувати геосвідомість, екологічне мислення, культуру поведінки в природі.

Форма уроку: інтелектуальна гра.

Міжпредметні зв'язки: географія, народознавство, музика.

Прийоми активізації пізнавальної діяльності: завдання творчого і репродуктивного характеру, проблемне подання матеріалу, використання народної творчості, робота з географічною картою, робота в групах.

Прийоми особистісно-розвиваючого навчання: індивідуальна робота з науково-популярною літературою; повідомлення учнів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, формування висновків, розв'язування завдань практичної спрямованості.

Основні поняття і терміни: сумчасті, яйцекладні (першозвірі), плацентарні.

Обладнання: малюнки, плакати, ілюстрації, географічна карта.

ХІД УРОКУ

I. Створення проблемної ситуації

Вчитель. Уявіть собі, що на Землі зникли всі тварини. Якою б стала наша різнобарвна планета? Яким би сірим і нецікавим було життя! Скільки б виникло проблем, пов'язаних із зникненням чудового царства - царства Тварин і, зокрема, одних з найдосконаліших серед них - ссавців.

А чому саме ссавці вважаються одними з найдосконаліших серед тварин?

(У них виникли різноманітні пристосування залежно від способу життя та середовища існування, які дозволили їм розселитися по всій земній кулі)

Та чи всі ссавці є гарними і привітними у спілкуванні? Невже немає серед них шкідників, паразитів, страшних та неприємних на вигляд істот?

(Звичайно, є, але це не дає нам права принижувати їх роль у природі або зневажати чи боятися. Адже кожна жива істота, яка з'явилася на світ, має в ньому своє місце, кожна з них - єдина і неповторна: чи то велетенський синій кит, чи непомітна землерийка)

Тож сьогодні ми поглянемо на ссавців не тільки як на цікаві об'єкти, а й як на незамінних представників єдиної палітри живої природи, де кожен штрих, кожна часточка грає свою роль. Ми повинні оцінювати наших родичів не лише за зовнішністю та користю, а й за їхнім місцем та значенням як рівноправних жителів планети Земля. І в стосунках з тваринами чи іншими живими організмами ми повинні керуватися розумінням того, що ми, люди, не єдині живі істоти, гідні уваги і визнання.

Тому розпочнемо урок з епіграфа: «У долі природи – наша доля!».

Тема уроку вам відома, мету давайте спробуємо сформулювати разом.

Учні формулюють мету.

Так, дуже добре. У вас уже достатньо знань з цієї теми, тому сьогодні нашу роботу ми побудуємо у вигляді інтелектуальної гри.

Для цього створимо дві команди.

Учні проводять жеребкування, створюють дві команди, обирають капітанів і журі.

II. Проведення інтелектуальної гри

1. Конкурс - знайомство «Дотепне вітання»

Команди обирають назву, девіз та привітання команді-суперниці. Одна з команд отримує назву «Цар звірів», а інша - «Кенгуру». Учні малюють емблеми, які передають характер обраних звірів і вітають суперників піснею на задану тему.

Журі оцінює конкурсне вітання (5 балів).

2. Конкурс - розминка «Ти - мені, я - тобі»

Кожна команда готує експромтом по 5 запитань команді-суперниці.

Орієнтовні запитання:

. кого називають сірим розбійником? Чи справедлива ця назва?

- Чому гігантський кенгуру народжує маля розміром 3 см і вагою 2 г?
- Які звірі є майстерними будівельниками?
- Які звірі живуть у гніздах, як птахи?
- Який звір є предком великої рогатої худоби?
- Чому не слід тримати вдома диких тварин?
- Яка тварина найбільша в світі?
- Хто серед ссавців є найкращим бігуном?
- Коли жили мамонти?
- Назвіть представника ссавців, занесеного до Червоної книги України. Журі оцінює конкурс (по 1 балу за правильну відповідь на питання).

3. Конкурс капітанів

Капітани розв'язують чайнворди, а члени команд у цей час проводять четвертий конкурс.

Чайнворд:

1. Колючий клубочок прибіг у садочок. (*їжак*)
2. Яйцекладна тварина. (*Качкодзьоб*)
3. Природна зона, де поширені копитні тварини. (*Степ*)
4. Галузь народного господарства, хутровий... (*промисел*)
5. Хижак з родини котячих, який має гарне хутро. (*Леопард*)
6. Тварина з високим рівнем інтелекту. (*Дельфін*)
7. Цінний хутровий звір. (*Норка*)

Журі оцінює конкурс, враховуючи швидкість і якість виконання (3 бали).

4. Конкурс «Народ скаже, як зав'яже»

Конкурс складається з двох частин. У першій частині конкурсу команди виголошують народні прикмети, починаючи їх зі слова «Якщо».

Приклади прикмет:

Якщо миші влаштовують вихід з нірки на північ, чекай холодної зими.

Якщо собаки качаються по землі, буде вітер.

Якщо кінь хрипить, буде негода, б'є копитом - до потепління.

Якщо вовки виють біля житла, до морозу.

Якщо з'являється багато зайців, літо буде сухе.

У другій частині конкурсу команди повинні назвати по п'ять казок, героями яких є ссавці. («Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат», «Червона Шапочка», «Коза-дереза», «Колобок», «Солом'яний бичок», «Теремок» тощо)

Журі оцінює конкурс (по 0,5 бала за прикмету та назву казки).

5. Конкурс «Такі незвичайні сусіди»

У цьому конкурсі два завдання, розв'язавши які, учні продемонструють свої знання про ссавців.

Завдання 1

Що означає вислів «Мова хвоста»?

(За допомогою хвоста ссавці висловлюють свій емоційний стан: радість — виляння хвостом; страх—підігнутий хвіст; комфорт—хвіст «трубою» тощо)

Завдання 2

Чому їжаки наколюють яблука на голки?

(Таким чином вони можуть звільнитися від паразитів)

Журі оцінює конкурс (по 2 бали за правильну відповідь на питання).

6. Конкурс «Реклама»

Учні рекламують один із видів ссавців. Журі оцінює конкурс (3 бали).

7. Конкурс «Аналіз помилково прийнятих рішень»

Перша команда аналізує наслідки використання атомної енергії, а друга - будівництва Каховської ГЕС. Журі оцінює конкурс (5 балів).

8. Конкурс «Вони занесені до Червоної книги»

Вчитель. На порозі ХХІ століття людство зустрілося з масою екологічних проблем. Одна з них - це скорочення видової різноманітності. Ви знаєте про існування Міжнародної Червоної книги, Червоної книги України. Саме цій проблемі присвячено наш конкурс.

Кожна команда називає по п'ять видів ссавців, яким загрожує зникнення.

Журі оцінює конкурс (по 1 балу за правильну відповідь).

Учитель. Ви, певно, втомилися. Тож пропоную вам «Перерву на обід».

9. Конкурс «Пригадайте»

- Що їдять вовки, коли мають вимушену дієту? *(Овочі на полях)*
- Як пацюки дістають сметану із пляшки з вузьким горлечком? *(Засовують туди хвіст, а потім облизують його)*

Журі оцінює конкурс (по 1 балу за правильну відповідь).

10. Конкурс «Колобок» (жартівливий)

У тексті певні слова (видові назви звірів) замінені ключовим словом «Колобок». Згадайте, про що йде мова.

- Колобоків боялися - в ліс не ходити. *{Вовків}*
- Колобок колобку не товариш. *(Гусак — свині)*
- Баба з воза - колобку легше. *(Кобилі)*
- Ділити шкуру недобитого колобка. *(Ведмедя)*
- Не все колобку масляна *(Коту)*

Журі оцінює конкурс (по 1 балу за правильну відповідь).

11. Конкурс «Орфографічний»

У ході конкурсу потрібно виправити помилки в тексті.

1 команда — текст «Неперевершени майстри»

На берегах лісових річок можна спостерігати роботу ...обрів (*бобрів*). Річкові ...обри — ...ризуни (*гризуни*), що є неперевершеними майстрами. Підгризаючи дерева, вони будують ...атки (*хатки*) - химерні споруди з гілок. Мають ...обри цінне й красиве ...утро (*хутро*) та смачне м'ясо. Тіло ...обра міцне, голова велика, ...ирока (*широка*), очі і вуха розміщені в одній площині. Широкий ...віст (*хвіст*) допомагає ...обру плавати. П'ять пальців задніх ...інцівок (*кінцівок*) сполучені ...еретинками (*перетинками*).

2 команда — текст «Чудові плавці»

У процесі пристосування ...йти (кити) дуже змінили свою організацію. ...іло (*Тіло*) ...итів видовжене, рибоподібної ...орми (*форми*), найзручнішої для пересування у воді. Задні ...інцівки (*кінцівки*) у них зникли, а хвіст перетворився на орган поступального ...уху (*руху*). Передні кінцівки перетворилися на ...лавці (*плавці*). ...олосяного (*Волосяного*) покриву немає, його функції ...иконує (*виконує*) підшкірний шар ...иру (*жиру*). ...йти народжують немовлят, яких вигодовують ...олоком (*молоком*).

Журі оцінює конкурс (3 бали).

12. Конкурс «Заповідні території»

Ми знову звертаємося до проблеми охорони природи. Кожна команда повинна прослухати текст і вгадати, про який заповідник йде мова.

1. «Цей заповідник організовано в 1921 році. Він являв собою масив цілинного степу, єдиний, що зберігся в Європі. У заповіднику налічується 360 видів рослин, утримуються тварини з усього світу.» (*Асканія-Нова*)

2. «На території цього заповідника знаходиться найвища вершина України. Унікальною є флора заповідника, чудові весняні квіти ростуть тут просто у долинах.» (*Національний Карпатський заповідник «Долина нарцисів»*)

Журі оцінює конкурс (5 балів).

Учитель. Дорогі друзі! За боротьбою команд спостерігали ваші вболівальники. Тож зараз ми надамо їм слово.

13. Конкурс вболівальників

Вболівальники команди «Кенгуру» виконують танок пантер, а вболівальники команди «Цар звірів» - пісню про їжаків. Журі оцінює конкурс (2 бали).

Учитель. А тепер слово надається нашому шановному журі. Журі підбиває підсумки конкурсів інтелектуальної гри.

III. Підсумок уроку

Учитель. Любі діти! Я впевнена, що ви багато зрозуміли і отримали під час сьогоднішнього уроку, багато над чим замислились. Сподіваюсь, що ви стали трішки уважнішими, терплячішими та милосерднішими. Пам'ятайте слова Антуана де Сент Екзюпері, які він вклав в уста Маленького Принца: «Ми відповідальні за тих, кого приручили». Тому давайте з увагою ставитись до тварин. Адже, незважаючи на їхні кігті, дзьоби і лапи, всі тварини потребують нашого захисту і нашої допомоги.

